

work environment, and general prospects. She is careful in keeping in mind questions of gender and class throughout her study, criticising existing research for lumping all women together, not differentiating between women from different classes, and therefore coming close to stereotyping the lot of women in this time period (p. 145).

Hallgrímsdóttir manages to trace Ketilsdóttir's life in a fair amount of detail, and her use of sources is often highly illuminating. One innovative reading of source material is how she uses a detailed list of items Ketilsdóttir and her siblings inherited from their parents to tell the story of the different needs and different lives the siblings lived, in a convincing reading of available records. The use of the primary source itself, i.e. Guðrún Ketilsdóttir's telling of her life story, can however be questioned, as the main research question of what this text can tell us about those times does not seem to be in the foreground, although the question is reiterated later in the work (p. 143). In a few instances Hallgrímsdóttir interrogates the text itself, for instance in analysing how Ketilsdóttir speaks of her employers. As Hallgrímsdóttir explains, she seems to have been a clever woman who did not feel subjugated to her masters (p. 105), not hesitating to speak out if she felt they deserved it. Hallgrímsdóttir also points out that one of the ways for ill-treated workers to get their own back was by speaking ill of bad employers (p. 140). Maybe if the text had been interrogated and examined further, the context in which it came about, its purpose and (despite everything) its longevity might be explained further. But overall this is not a close analysis of the manuscript itself, or an attempt at a detailed interpretation of this specific text. Rather, Guðrún's story is the spark, but other records and source materials are the main foundation for this study.

In this study a fairly comprehensive picture of the lot of a female farm labourer in eighteenth- and nineteenth-century Iceland

emerges through careful interrogation of sources and available material. A more comprehensive reading and perhaps a more thorough and wide-ranging analysis might have emerged with (a) a closer analysis of the autobiographical text itself; and (b) a wider range of secondary material, for instance on eighteenth- and nineteenth-century autobiographical writing, women's autobiographical writing, and working-class autobiography, which have been studied in other countries, to put Guðrún Ketilsdóttir's compelling story into a larger context.

Gunnþórunn Guðmundsdóttir

Ruth Hemstad, *Propagandakrig: kampen om Norge i Norden og Europa 1812–1814* (Oslo: Novus, 2014). 561 pp.

Åren 1812–1814 tillhör de mer dramatiska i Europas och Nordens historia. Åren 1810–1812 gick Europa sakta mot den slutliga uppgörelsen mellan Napoleons Frankrike och Alexanders Ryssland. Sverige hade lidit nederlag mot Ryssland 1808–1809 och förlorat sin östra riksdel Finland. I krigets kölvatten skedde en statsomvälvning. Gustav IV Adolf störtades, en ny konstitution kom till och 1810 hade en ny kronprins, den före detta franske fältmarskalken Jean Baptiste Bernadotte under namnet Karl Johan, tagit över den reella makten i Sverige. Karl Johan hade en ny syn på den svenska utrikespolitiken som i korthet innebar, åtminstone på kort sikt, en acceptans av förlusten av Finland och insikten att Sverige med sina begränsade resurser måste söka fred med Ryssland. Det som kom att kallas 1812-års politik var en omläggning av den svenska utrikespolitiken mot att söka Rysslands stöd snarare än att se stormakten på andra sidan Östersjön som en arvfiende. Karl Johan försökte i den nya politiska situation som rådde i

Europa lotsa Sverige och sig själv till en så förmånlig position som möjligt. Karl Johan lyfte dessutom fram ett gammalt mål i den svenska utrikespolitiken – en önskan att erövra Norge. Avtal mellan Karl Johan och Alexander våren och sensommaren 1812, särskilt mötet i Åbo i augusti, banade vägen. Danmark hade valt att stå på Napoleons sida och i och med Napoleons och Frankrikes nederlag 1812–1813 fanns goda möjligheter för en svensk erövring av Norge med ryskt och brittiskt stöd. En svensk armé under Karl Johan marscherade efter slaget vid Leipzig på hösten 1813 från nordtyskt område mot de syddanska hertigdömena och Jylland och tvingade Danmark och Fredrik VI till underkastelse. Freden i Kiel i januari 1814 gav Norge åt Sverige. Men norrmännen stod inte bara passiva utan agerade under våren med att skapa en egen konstitution och välja en monark, Christian Fredrik, i strid med Kielfreden. Sommaren och hösten 1814 fick slutligen vapnen tala och Norge tvingades efter ett kort krig att acceptera en union med Sverige, men det blev en kompromiss då norrmännen fick behålla sin konstitution från maj 1814.

Kampen om Norge 1812–1814 fördes inte bara på högsta diplomatiska nivå och med vapenmakt utan även genom att alla inblandade aktörer försökte påverka opinionen på olika sätt. Vi har fram till idag känt till att det förekom ett intensivt spridande av information för den egna saken i Norge 1812–1814 från svensk sida. Men vi vet mycket mindre om den norska och danska opinionsbildningen och inte minst om hur kampen om Norge med bläck och penna fördes i Storbritannien och i övriga Europa. Ruth Hemstads undersökning fyller därför en stor kunskapslucka. I ett digert material av pamfletter, tidningsnotiser, cirkulär, proklamationer, brev, dagböcker, rapporter och diplomatisk korrespondens har Hemstad gjort en övergripande kartläggning av det som hon kallar propagandakriget. Undersökningen följer kronologiskt de olika faserna i kampen om opinionen och sönderfaller i två huvudsak-

liga delar: Uppladdningen och Kulmen. I den första delen "Uppladdningen" behandlas propagandaverksamheten riktad mot norrmännen 1813 från både svensk och dansk sida i ett kapitel och den internationella kampanjen 1813 från svensk sida och det danska svaret i ett kapitel. I den andra delen "Kulmen" undersöks propagandakriget under 1814 uppdelade på fyra kapitel. I det första behandlas den norska propaganda-offensiven efter Kielfreden fram till slutet av februari och den svenska uppföljningen av Kielfreden. I det andra kapitlet står Eidsvoll i centrum med utgångspunkt i vilken information som nådde Eidsvollmännen och vilka publikationer som lämna Eidsvoll. I det tredje kapitlet undersöks den offentliga debatten i Storbritannien våren 1814 och på vilket sätt man från svensk och norsk sida försökte påverka den brittiska opinionen. I det sista fjärde kapitlet behandlas händelser på hösten 1814 och den svenska och norska propagandan före, under och efter det korta kriget.

Resultatet av Hemstads undersökning är framför allt att vi nu vet mycket mer om opinionsbildningens innehåll, omfattning och mottagande. De främsta aktörerna Karl Johan, Fredrik VI och Christian Fredrik hade som sitt främsta mål att vinna norrmännen. Genomgående var innehållet i de skrifter som spreds positivt mot norrmännen, men däremot dansk- eller svenskfientligt. Vid sidan om att vinna den norska befolkningen hade propagandan även en internationell dimension. Innehållet var stundtals tydligt riktat mot en internationell publik och mer än någonting annat den brittiska opinionen. Propagandakriget måste enligt Hemstad ses i ett internationellt perspektiv. Inte minst är det tydligt att Karl Johan ville få spridning för sina löften till norrmännen om en egen konstitution för att på så sätt göra erövringen av Norge mer möjlig för norrmännen att acceptera, men i lika stor utsträckning för att få stormakterna att godkänna annekteringen.

I propagandan beskrevs verkligheten på helt olika sätt. Hemstad menar, med stöd i an-

nan forskning, att om propaganda ska fungera måste den anknyta till redan existerande föreställningar. Det bärande budskapet som fördes fram från norsk sida kan sammanfattas i slagordet "heller död enn svensk". Grundtanken var att norrmännen skulle uppfatta att döden var att föredra framför att leva under det som förväntades bli förtryck och slaveri. Man varnade för den svenska adeln och att sändas ut i krig till främmande länder. Den svenska propagandan var i första hand antidansk. Från svensk sida anspelade man på ett redan existerande missnöje med det danska styret. Det danska förtrycket blev satt i motsats till den svenska friheten med en norsk nationalsamling och en norsk författning. Dessa två huvudbilder spreds även till utlandet och inte minst den svenska bilden av unionen vann fäste bland politiker i Storbritannien som använde den i sin argumentation för att stödja Sverige i sin annektering av Norge.

Hemstads bok är en välskriven produkt av en gedigen forskning. Trots det vill jag lyfta två frågor till diskussion. Först och främst är det enligt min mening olyckligt att använda begreppet propaganda. Hemstad skriver själv att begreppet i mycket liten utsträckning användes i samtiden. Det är alltid meningsfullt att använda teoretiska begrepp för att kunna göra en analys, men i det här fallet blir det problematiskt. Propaganda är enligt min uppfattning ett begrepp som alltför mycket hör till 1900-talets politiska verklighet. En fråga som bara svepande och inte riktigt på allvar besvaras i Hemstads undersökning är vilken betydelse propagandakriget hade. Påverkade verkligen den stora mängden skrifter händelseutvecklingen? Hemstad menar att så är fallet. Hon går till och med så långt att hon antyder att inverkan av den myt som skapades i Norge 1812–1814 från norsk sida levde kvar och blev avgörande senare vid 1800-talets slut och i samband med unionsupplösningen. På denna punkt hänger jag inte riktigt med. Är det verkligen så? Och hur belägger man i

sådana fall ett sådant samband? Fick verkligen propagandaversionen från 1812–1814 ett sådant genomslag?

Oavsett dessa invändningar vill jag varmt rekommendera boken till den som vill lära sig mer om de dramatiska åren 1812–1814 i Nordens historia. Samtidigt vill jag rikta en uppmaning till alla historiker. Låt inte forskningen kring den dramatiska tidsperioden 1792–1815 klinga av bara för att vi uppmärksammat alla 200-årsminnen!

Martin Hårdstedt

Mikko Huhtamies, *Pobjolan Atlantis: uskomattomia ideita Itämerellä* (Helsinki: John Nurmisen säätiö, 2014). 223 pp.

De flyktiga stunder då man får se på framtiden genom ett annat tidevarvs glasögon är alldeles speciella för en historiker. Gällande boken *Pobjolan Atlantis* eller "Nordens Atlantis", med undertiteln "otroliga idéer i Östersjön", borde man kanske snarare tala om det förflutnas dyrkarkikare för det är vattenrelaterade tekniska innovationer och fenomen som har inspirerat historikern Mikko Huhtamies att studera särskilt 1700-talets innovationer och framtidsvisioner.

Planer och uppfinningar som i dag förefaller mycket fantasirika har naturligtvis en särskild lockelse, inte bara för att de berättar om människans gränslösa inbillningskraft och fantasi, men också för att de så konkret vittnar om sin tids materiella förhållanden och dess tekniska begränsningar. Det förflutnas innovationer – särskilt de som inte kunde realiseras – kastar också sitt ljus över sin tids framtidsutsikter och föreställningar om hur världen skulle kunna se ut i en tid efter deras egen. Huhtamies konstaterar att tekniken hade nått sin essens då människan i sina tekniska skapelser inte längre utgick från en konkret